

THE IMAGE OF THE SMALL PROVINCIAL TOWN IN THE WORK OF DOMINIC STANCA

Cristina Florentina Pop, PhD Student, Technical University of Cluj-Napoca, Baia Mare Northern University Centre

Abstract: Built in the spirit of the Literary Circle from Sibiu, Dominic Stanca will implement in his artistic creation the cosmopolitanic characteristic of this group . Analyzing the volume of poems " The street that riches the sky "or the story "Veselin's mill", and „Walderoda”, unfinished text, we can see the outline of a province where life is consumed with discretion, a world encrypted, but directed towards the Occident. The image of the province is shaped idyllic. In the early twentieth century the city becomes a space of tolerance, the conflicts, too small to change the quiet city, will turn off immediately. It is a world of cafés, of beerhouses, of the salon where you can hear arrangements of Beethoven's music, but also the world of those long walks on the streets. This transylvanian "Belle Epoque" is unique in the Romanian literary landscape , the author manages to create an ideal stronghold , a space of a cultural diversity, dominated by the desire to Westernization, which according to the members of Sibiu's literary circle , could not succeed without the German culture

Keywords: the town of province, cosmopolitanism, ideal stronghold, Dominic Stanca, Belle Epoque

Spațiul periferic este puțin abordat în literatura română. Prin volumul de poezii *Strada care urcă la cer*, prin ampla povestire *Moara lui Veselin*, dar și prin *Walderoda*, text nefinalizat, Dominic Stanca ilustrează într-o manieră originală, atmosfera liniștit patriarhală a burgului transilvănean la început de secol XX. Născut în Cluj-Napoca, într-un oraș multiethnic, aflat la interferența unor culturi diverse, Dominic Stanca își va forma idealurile adolescenței sub influența gândirii membrilor Cercului literar de la Sibiu, prin intermediul cărora va lua contact cu spiritul german.

Oraștia copilăriei autorului va prelua rolul de spațiu matrice, loc al paradisului terestru, evocată atât în poezie cât și în proză. Potrivit lui Ovid. Crohmălniceanu „ Dominic Stanca face să trăiască literar o lume ardeleană care prelungește efectiv, urbanistic, cutumiar și spiritual, universul europocentral.”¹

În poezie imaginea orașului-himeră, văzut ca utopie estetică, își va găsi similitudini cu scrierile lui Gottfried Keller prin descrierile pitorești ale burgurilor sale. Spațiul poetic descris este cel al străzii, loc al evenimentelor făcute fără nimic spectaculos, al forfotei anodine de fiecare zi. Orașul este reprezentat prin imaginea străzii care de cele mai multe ori depășește cadrul concret și devine perimetrul unui ireal posibil, spațiu al desfășurărilor fabuloase în preajma *orașului alb*. *Strada „care urcă la cer./ Urcă, urcă și întâmpină cerul/ Ca o iederă albă urcă la cer. / Urcă voioasă și întâmpină cerul”* va fi martora micilor conflicte care vor însufleți orașul.

¹ Crohmălniceanu, Ovid., *Cercul literar de la Sibiu și influența catalitică a culturii germane*, Ed. Universalia, București, 2000, p 414

Lumea fantastă a *Străzii care urcă la cer*, cu amalgamul ei de figuri atipice, își va găsi corespondent în *Moara lui Veselin* „mica enciclopedie a vieții transilvane de început de secol”² Firul epic este simplu: în prejma Paștelui notarul Dumitru Vulcan își așteaptă fiica să vină acasă de la pension. Deoarece trenul nu oprește la Orăștie, ci numai la Simeria, notarul trebuie să meargă cu trăsura după tânăra Anicuța. Pe drumul spre casă, aceștia vor fi speriați de Culai al lui Sonsolu, care la porunca avocatului Marcovinovici se deghizează în fantomă. Planurile avocatului sunt deturnate de contabilul Siminie Vlad care îi va aplica o corecție fizică pseudofantomei, și astfel se va înfiripa o idilă între Anicuța și tânărul salvator, dar totodată va izbucni un conflict direct între avocat și contabil. Într-un plan secundar, ne sunt aduse la cunoștință evenimentele care se vor succeda din cauza morții lui Veselin și a căutării unui nou proprietar pentru moara pe care o avea în arendă acesta.

Lirismul poeziilor lui Dominic Stanca se va prelungi până în firul epic al prozei, astfel identificăm aceeași candoare în descrierea străzii pe care locuia Siminie Vlad „strada Dealului – Himmelsberggasse cum o numeau sașii, ceea ce pe românește s-ar tălmăci mai potrivit: strada Dealului care urcă în cer! Și zău așa! Cine a urcat odată strada Dealului, dac-a avut fericirea s-o urce la o vârstă tânără, a cunoscut în culmea ei un colț din rai. Eu unul, cel puțin, n-aș da-o nici pentru *Mariahilferstrasse* din Viena, nici pentru *Poteca filosofilor* din Heidelberg, nici pentru *Unter den Linden* din Sibiu!”³ Observăm cum viziunea poetului se suprapune cu cea a prozatorului, iar strada nu este doar loc al desfășurării cotidianului, ci și spațiu care fascinează ochiul contemplator. Burgul transilvănean pare a fi mai degrabă sat – cetate „Aici în prejma orașului alb/ între ziduri căzute, între sălcii amare, / unde vița de vie se urcă pe deal / și iedera verde se furișează-n pridvoare...unde seara, spășită coboară domol... cu păpădii aurii, cu zvon de tălânci, / cu cele câteva capre care vin de pe deal. Observăm cum citadinul este invadat de elemente rurale, „cum urcă la cer / strada prin smocuri de fân și urzici, / pe sub prispele albe, de lemn sau de stei”. Metropola este înlocuită cu micul oraș periferic cu „străduțe vechi, mărginașe,/ prin ziduri de piatră cu prag și prichici, / printre casele scunde, cu porțile-nalte, / cu glastre de flori în ferestrele mici.” Strada, drumul prăfuit străjuit de cei o mie de stejari sădiți în anul 1898, este locul gesturilor cavaleresti ale lui Vlad, spațiu al înfiripirii idilei dintre acesta și Anicuța. Tot aici îl vom găsi pe tânărul locotenent Csiki care împreună cu tariful lui Petrică Tari „alintă pe strune o serenadă...sub fereastra domnișoarei Vulcan”⁴, și tot aici tânărul nobil maghiar, printr-un gest de bravură, își va spăla umilința împușcând calul care își găsise într-un moment delicat să îl facă de rușine. Cetatea ideală va fi veghetă de depate de moară cea care macină nu numai grâul, cât și destine individuale și colective. Moara „... macină și astăzi grâul bogat din mănoasa câmpie a pâinii. De-o parte e râul și zăvoiu, de cealaltă, țelinele moi, livezile cu vișini și gardul podgoriei. Toate urcă pe deal, spre culmea numită Olimp (da, chiar așa!). În jurul ei se răsuște vița de vie și florile liliachii de vișin o împodobesc și astăzi de jur împrejur. De sus, se vede orșul, se rumenește și, dacă-l privești de acolo, seamănă c-o sfântă prescură.”⁵

Orașul de provincie este cetatea în care viața se consumă cu discreție, scurgerea timpului aduce în prim-plan realități socio-culturale, evenimente mondene și conflicte mai degrabă insignifiante. Străzile pietruite îl duc pe cititor în cafenele, berărie, saloane, săli de licitație, maialuri și magazine în care se pot găsi produse în ton cu moda vieneză. Cu alte cuvinte, strada surprinde o umanitate aflată într-o continuă agitație în jurul unor evenimente banale. Ni se dezvăluie o Orăștie a bunului gust și a prosperității, cu oameni gospodari care au case aranjate și încăpătoare: „O poartă mare de lemn se dădu în lături și trăsura făcu zgomot în curte. Toate curțile sunt pietruite la Orăștie, ca și străzile dealtfel. Chiar și dincolo de piața

² Ion Vartic, prefață la *Timp scufundat*, Dominic Stanca, Ed. Eminescu, București, 1981 p. XXIII

³ Dominic Stanca, *Timp scufundat*, Dominic Stanca, Ed. Eminescu, București, 1981 p. 306

⁴ Ibidem. p. 303

⁵ Ibidem. p. 286

de fân, în mahala, cel mai umil gospodar își are curtea pavată cu pietre, ferită de noroi.”⁶ Prosperitatea comunității este reflectă de locuințele orașului, astfel casa avocatului Marcovinovici „era o casă respectabilă (este și astăzi) c-un singur rând, dar atât de încăpătoare încât se aranjau adevărate baluri în saloanele ei.”⁷

Potrivit lui Dominic Stanca, Orăștia din preajma anului 1909 este o lume cosmopolită, găsim o mică burghezie înfloritoare, tulburată doar de pasiuni și vicii minore, un univers patriarhal dominat de tihnă și armonie. Orăștia închide în ea o minimonografie a spațiului transilvănean, model de cetate ideală pentru gândirea membrilor Cercului literar de la Sibiu. Astfel, Sibiuul, loc al împlinirii idealurilor cosmopolite, deci occidentale, ale ardelenilor nevoiți să se refugieze din Cluj-Napoca, va fi transpus artistic în Orăștia subiectivă a lui Dominic Stanca. Este o lume suficientă sieși, dar nu închisă, legătura cu exteriorul – în cazul nostru raportarea la Viena ca model occidentalizant – se face prin preluarea anumitor tabieturi zilnice. Remarcăm, astfel, că în micul oraș provincial regăsim tot ceea ce este de trebuință unei lumi moderne, orientată înspre civilizația Occidentală. Viața orăștenilor se desfășoară aproape monoton, îi regăsim jucând biliard la Coroana, berăria sasului Schulleri, făcând cumpărături la „cel mai înzestrat și modern magazin din partea aceea...unde găseai vigurile cele mai bune, măturile cele mai fine, și pălăriile cele mai cu șic, fără să pierzi două sau poate chiar trei zile pe drum”⁸. Pe lângă magazinul lui Ulpiu Corvin, care era la concurență cu magazinele nemțești din Sibiu și Brașov, deci respecta trendul vienez, viața cetății nu se îndepărtează de tradițiile autohtone românești: udatul fetelor a doua zi de Paște.

În micul burg transilvănean trebuie remarcate multitudinea de personaje. Straniile figuri din balade vor prinde viață în universul prozei, astfel pălărierul, croitorul, pantofarul, precupeța, învățătorul, lăutarul, doctorul, ceasornicarul, cântăreța, avocatul, preotul, negustorul etc vor fi altă fațetă a locuitorilor Orăștiei. Figurile care populează acest spațiu sunt dintre cele mai diverse: de la țărani români Veselin, Nastasia, Filimon, Palaghia, ologul Samoilă Vințan, învățătorul Branga, doctorul Tincu, gazetarul Munteanu, studentul Tămaș, lăutarii Petrică Tari și Duma, vizitiul Gavrilă, gospodarul Turdășan până la avocatul Oscar Marcovinovici („amestec necurat de sânge muntenegrean și austriac... compromis austro-muntenegrean”⁹), notarul Dumitru Vulcan și familia acestuia, contabilul Siminie Vlad, hangiul Picu, Schulleri (sas), Schelker – cel care a clădit o moară (sas), Muller – a construit o baie comunală (sas), evreul comerciant „ unul singur în tot județul”, dar care „ se bucura de stima concetățenilor săi români pentru că se numea Avram Iancu”, locotenentul Csiki, Ulpiu Corvin, baronul Ion Nopcea, Osvadă - directorul băncii, medicul veterinar Gonczi, colonelul pensionar Willi Rost, căpitanul de poliție Szolosi, judecătorul Balogh și nu numai.

Naratorul se dovedește a fi un fin observator al lumii înconjurătoare, pare că nu îi scapă nici un detaliu îi ceea ce îi privește pe cei din jurul lui. Astfel, sunt surprinse cele mai neașteptate caracteristici ale locuitorilor Orăștiei: aflăm că avocatul Marcovinovici avea niște „ochi mici neastâmpărați, veșnic lunecând după fuste...amesteca în aceeași oală fetele de familie cu servitoarele, nevestele cele mai delicate cu precupețele. Și numai dacă interesul o cerea se dedica unei singure cauze.”¹⁰. În același registru plasăm și descrierea prefectului Ion Nopcea, cel care a moștenit obiceiurile bunicului de a fi ispravnic și tâlhar în același timp, care „ a jefuit-o și pe nevastă-sa într-o bună noapte, pe drum”¹¹. Nepotul moștenește nu numai metehnele bunicului, dar vine în peisaj și cu alte slăbiciuni care vor face din el un personaj cu totul excentric: „După cum știa Samoilă Vințan, cel beteag, prefectul ar fi avut la Băcăinți

⁶ Ibidem. p. 290

⁷ Ibidem. p. 292

⁸ Ibidem. p. 298

⁹ Ibidem. p.292

¹⁰ Ibidem. p. 292

¹¹ Ibidem. p.299

patru feciori, o fată la Căstău, un fiu la Cărpeniș, doi gemeni la Roșcani, un țânc la Chimindia, o fată mărișoară la Vărmaga, alta la Balomir, un puradău făcut la Spini c-o haramină, un găligan la Balșa c-o mocană, altul la Hărău și munul mic de tot la Romoșel.”¹²

Trebuie remarcată strategia naratorului de a se sustrage relatării aspectelor negative din viața unui personaj. Anumite aspecte le aflăm prin intermediul altui personaj cu rol reflector, în cazul de față Samoilă Vințan, ologul satului, o figură des întâlnită la Dominic Stanca. Avatarii acestuia sunt: Ion, clopotarul cel mut, neghiobul Culai al lui Sonsolu, nebunul Mărian din Poșaga, dar și Învățătorul din *Strada care urcă la cer*, personaj excentric vizitat de diavoli. Samoilă Vințan este cel care vede dracii cum ies de pe coșul de fum al morii lui Veselin, martor al morții morarului și totodată cel care știe cele mai tainice lucruri din biografia locuitorilor Orăștiei. Samoilă reprezintă *gura satului*, infirmitatea lui nu îl împiedică să surprindă cele mai neașteptate evenimente ale cetății deoarece „avea numai picioarele betege, dar ochii ageri”¹³.

Poate că cel mai pitoresc personaj este proprietarul berăriei „Coroana”, Schulleri, cel care ascultă de sfatul tatălui său de a se trage înapoi de la băutura: „Schulleri, când ridică paharul, se trăgea înapoi, lăsa capul pe spate și turna cât ar fi încăput de patru ori în pântecul lui Mazlath, pătrupopul catolic din Aiud. Dacă ai fi măsurat cât vin băuse el într-o viață, puteai să umpli cu vârf butoaiele din pivnița lui Dumitrean din Șard, a lui Ambrozie din Mediaș și tot mai prisosea destulă băutura să-mbeți o garnizoană militară de ziua sfântului Iosif. De altfel, Schulleri își avea un program zilnic: de la șase dimineața la ora două după amiaza supraveghea munca în fabrică; la ora două lua masa, după care cu regulatitate – se spune – ar fi băut zece litri de vin. Apoi dormea până-n cealaltă zi la orele șase, când o lua de la capăt. Uneori se întâmpla să nu respecte al treilea punct din program, conformându-se în continuare punctului doi.”¹⁴

Nu putem să nu observăm maniera ironică a autorului în conturarea figurilor care populează micul burg transilvănean. Astfel, tehnica detaliului scoate la suprafață excentricul, ineditul, caracteristicile care dau unicitate personajelor, dar care nu le scoate din contextul lor banal. Oricât de pitoresc ar fi zugrăviți avocatul Marcovinovici, prefectul Nopcea sau berarul Schulleri, ei nu devin excepționali, ci mai degrabă, se subînscriu seriei de figuri care populează un univers cotidian. Ceea ce este unic, reprezintă, mai degrabă, după cum afirma Victor Felea „efervescenta suav-ironică a evocării”¹⁵, naratorul vibrează afectiv alături de aceste figuri, iar ironia are mai degrabă un gust dulceag. Remarcile ironice par, mai degrabă, rostite cu scopul de a tachina, verbul nu este tăios, cuvântul ceartă și mângâie în același timp. Limbajul devine subtil, încărcat de candoare și compasiune, autorul pare nu de puține ori că vrea să justifice coportamentul concetățenilor: „Al dracului om Nopcea, ce să mai spun, dar ale dracului și femeile!”¹⁶ sau portretul fascinant al naivului Culai: „Culai încremeni cu buzele deschise, cu vârful limbii afară și cu țigara în mână, uitând s-o mai lipească. În scâfârlia lui mintea măcina atât de încet, încât nu putea cerne un răspuns imediat...”¹⁷

Ironia pare să însoțească personajele de-a lungul întregii lor vieți, astfel autorul, chiar dacă cu îngăduință, aruncă o pulbere de sarcasm peste toate evenimentele. Iubirea dintre Vlad și Anicuța este prezentată într-o notă idilic-romanțată, eforturile avocatului puse la temelie unor dorințe meschine, devin ridicole, călătoria Nastasiei prin Rai și Iad dezvăluie un fantastic popular cu nuanțe comice, iar respectarea cu strictețe a regulilor care stau la temelie cetății, pare mai degrabă, că smulge un zâmbet îngăduitor din partea cititorului.

¹²Ibidem. p.299

¹³Ibidem. p. 297

¹⁴Ibidem p. 299

¹⁵Victor Felea, Tribuna, nr. 48, an XXI, 1 decembrie 1977, p.2

¹⁶Dominic Stanca, op.cit. p. 299

¹⁷ Ibidem. p.294

În acest spațiu aflat la confluența culturii germane cu tradiționalismul autohton românesc retrograd împregnat cu practici rudimentare (popa Saturn a bătut un par în pieptulș morarului Veselin pentru a se asigura că nu este strigoi), naratorul va împărtăși afectiv, același traseu cu personajele sale. Astfel, nu de puține ori, constatăm că textul devine o pagină autobiografică: „Parcă eu n-am fost student?! Ce-i drept n-am cunoscut „Altzecher”-ul din Viena, dar am cunoscut „ Althermannstadt”-ul din Sibiu...Ei, dar nu despre mine e vorba”¹⁸. Evenimentele la care participă personajele sunt prilej pentru autor, de rememorare a tinereții, iar ficționalul lasă loc aspectelor dintr-un real mai mult sau mai puțin autentic: „Astfel porneam și eu cu Petrică Tari, pe care l-am mai apucat în viață. Tari a cântat la nunta bunicii mele, la botezul mamei mele, apoi la nunta ei și, nu de mult, la petrecerile mele.”¹⁹ Nu putem să nu reamintim influența catalizatoare, potrivit unui concept blagian, a culturii germane asupra intelectualilor grupați în jurul Cercului literar de la Sibiu. În această logică orașul provincial, în cazul nostru Orăștia, se raportează la Sibiu, ca spațiu al sașilor, al gândirii de tip german, și la Viena, metropola care dă tonul înspre occidentalizare.

Influența gândirii cosmopolite, orientată înspre spațiul vienez, se regăsește în aproape toate activitățile rutiniere ale locuitorilor cetății. În primul rând, remarcăm opțiunea familiilor de mici burghezi de a-și trimite copiii la studii în spații dominate de cultura germană, Anicuța se întoarce acasă de la pension, iar Victoraș, fiul lui Corvin, nu poate să fie împreună cu familia de sărbători din cauza lucrărilor practice, el studiând ingineria la Viena. Locuitorii provinciei, aflați la confluența diferitelor etnii, vor îmbrăca obiceiurile autohtone românești într-o haină cosmopolită. Mănâncă la sărbători din farfurii Meissen, doamna Vulcan se supără pe servitoare – care este româncă – atunci când nu este atentă și le sparge, afirmând că cea din urmă nu știe să le aprecieze valoarea, familia Corvinești organizează petreceri în care se servește prăjitură și vin, bătrânii joacă Preference, fetele cântă „ Fur Elise” de Beethoven, dar și romane românești la modă, copiii recită poezii. Invitații fac parte dintr-o categorie socială bine definită: mica burghezie. Astfel îi regăsim pe locotenentul Csiki, avocatul Marcovinovici, învățătorul Branga, directorul băncii Osvadă, doctorul Tincu, notarul Vulcan, cu alte cuvinte: maghiari, austro-muntenegreni, sași și români.

Obiceiurile locuitorilor devin mijloace de manifestare a spiritului emancipat, cosmopolit care învâlie întreaga comunitate. Naratorul ne prezintă, aproape într-o manieră pedagogică, diverse metehne ale colectivității, astfel aflăm că „ Steifvisite înseamnă vizită țeapănă, adică o vizită de scurtă durată, la care se șade numai pe marginea scaunului și care implică neapărat sacou negru, pantalon vârgat, pantofi de lac, cămașă scrobită, guler tare, cravată neagră, batistă de mătase în piept, mănuși albe și – bineînțeles – halbțilindru.”²⁰

Udatul fetelor a doua zi de Paște este prilej de pețit, aici se înfiripă idile amoroase și mici ciocniri între adversari, și totodată, se afirmă buna conviețuire etnică manifestată prin interpretări la pian, făcute de tinerele fete educate cu strictețe, din compozitori germani, maghiari, dar și români. Educația morală a fetelor era supravegheată îndeaproape de părinții, Anicuța este trimisă la pension de unde trebuie să se întoarcă cu o educație morală desăvârșită, pentru ca după căsătorie să devină o doamnă respectabilă a societății. În acest sens „ Părinții nu obișnuiau pe vremea aceea să-și lase fata singură cu un bărbat, chiar dacă acesta era un tânăr cumsecade.”²¹

Dominic Stanca (re)creează o lume periferică doar din punct de vedere geografic, personajele sale sunt legate ombilical cu lumea modernă, ele respectă același cod al Vestului unde onoarea este apărată cu strictețe, duelul cu toate regulile lui este soluția pentru orice

¹⁸ Ibidem. p. 300

¹⁹ Ibidem. p. 306

²⁰ Ibidem. p. 343

²¹ Ibidem. p.307

cavaler a cărui orgoli este lezat. Totuși, spiritul jucăuș al autorului taie din elanul micilor cavaleri din provincie, el construiește niște eroi fără fapte eroice. Figurile masculine ale Orăștiei sunt niște pseudoeroi privați de contexte în care să își manifeste calitățile, astfel eticheta devine singurul bastion care trebuie apărat. Orăștia este un spațiu al armoniei, astfel că eroismul, faptele de bravură sunt înlocuite cu mici gesturi de multe ori artificiale, și mai degrabă comice: Vlad va fi salvatorul care se luptă cu o pseudofantomă, infantilul Culai, cel pus de avocatul Marcovinovici să o sperie pe Anicuța ca după aceea el să o poată salva și astfel să o cucerească, locotenentul Csiki fiind umilit își va împușca fără nicio remușcare calul Bandi care „nu era un cal oarecare!...un pursânge alb, cumpărat din herghelia lui Kendeffy...descendent direct din armăsarul împăratului Iosif al II-lea”²², iar ofensatul Marcovinovici îl provoacă la duel pe Vlad, dar tot el găsește diferite pretexte pentru a amâna momentul confruntării.

Locuitorii Orăștiei sunt oameni harnici și responsabili, iar măsura bunăstării este să ai „o casă cu două rânduri, o trăsură Sandlaufer, o iapă albă și una bălțată, un câine Saint-Bernard și doi copii: un băiat și o fată. Nimic mai mult nu-i trebuia unui cetățean înstărit pe vremea aceea...”²³, cu alte cuvinte, o lume aproape idilă, un paradis casnic modern.

Sintetizând, putem afirma că cetatea ideală este una multietnică, nu există rivalități majore, spectaculosul dă un pas înapoi în favoarea cotidianului, iar obiceiurile din Imperiu sunt preluate cu strictețe și în provincie, dar fără a altera spiritul autohton.

După cum am mai afirmat anterior, burgul transilvănean este învăluit mai degrabă în armonie și toleranță etnică, dar o analiză mai atentă relevă anumite aspecte ce țin de o istorie recentă a românilor ardeleni. Nicăieri în text, nu există referiri cu privire la existența vreunui conflict între români și sași, de obicei cei din urmă sunt comercianți, iar românii, indiferent de categoria socială din care fac parte, par a-i respecta. Lucrurile se schimbă în ceea ce privește relația cetățenilor români cu cei maghiari, astfel autorul surprinde o realitate socio-politică din Transilvania de la începutul secolului XX. În primul rând, este ilustrat procesul de maghiarizare: proprietarul Barcsai este un fost Bărcianu, Adam Kis „maestru de dans al orașului” care „deși purta nume maghiar, era român greco – catolic, unul dintre puținii greco – catolici aciuși la Orăștie”²⁴ iar „Niculaie Câdea se numea în acte Kendeffy Miklos, dar s-a numit cândva cu adevărat Câdea. Urmașii lui s-ar numi și astăzi la fel, dacă un strămoș de-al lor nu se vindea Angevinilor pentru o diplomă și câteva privilegii, acum șase sute de ani. Pentru români însă, el a rămas tot Niculaie Câdea și chiar în inima lui numele era scris românește, cu toate că-n sânge mai păstra câteva picături din albăstreala pe care Sigismund întâiul o turnase cândva în vinele străbunicului său...”²⁵

Un alt aspect prin care îl putem suspecta pe autor de părtinire națională, și cu asta de o ușoară îndepărtare de gândirea cerchiștilor, este ilustrat din faptul că inima Anicuței este câștigată de un român, în defavoarea unui maghiar, umilit profund, și a unui austriaco-muntegorean. De asemenea, Nastasia după ce călătorise în Iad și în Rai, vine la notar, la îndemnul soțului mort aflat în Iad deoarece a păcătuit cu o ungueroaică în Vinerea Mare, și îi spune că trebuie să vândă moara unui român.

În aceeași ordine de idei, autorul îmbracă haina eruditului, ne amintește pe alocuri că cetatea transilvăneană este spațiu al latinității, deci a formării și continuității poporului român, iar celelalte etnii au găsit aici un spațiu propice dezvoltării. Astfel aflăm că Marcovinovici este „advocat, derivat din latinescul *ad voco*”²⁶, că „brudina este un cuvânt de origine

²² Ibidem. p.295

²³ Ibidem. p.298

²⁴ Ibidem. p. 309

²⁵ Ibidem. p. 315

²⁶ Ibidem. p.285

dacă...E bine și chiar sănătos să ne aducem din când în când aminte că suntem daci”²⁷ iar „Aperitivul a ajuns acolo – în Regat – o adevărată plagă socială. În Ardeal însă, se numește pur și simplu *gustare* – păstrându-se inalterat termenul *gustare* din limba latină – și nu se servește decât în mod civilizată, în familii.”²⁸

După lecția lingvistică, autorul se simte dator să ne reamintescă anumite aspecte din istoria Transilvaniei, astfel aflăm că: „Sașii au venit aici în 1224, colonizați de Andrei al II-lea. Ei și-au clădit biserică, școală și case cu prăvălie la stradă...”²⁹, că la Coroana a poposit generalul Averescu și Octavian Goga în drumul lor spre Țebea, și că Aurel Vlaicu avea să zboare „cu o mașină numită helicopter”.

Concluzionând, putem afirma că prin texte amintite în debutul articolului, Dominic Stanca se apropie de cosmopolitismul citadin ardelean promovată de cerchiști, iar autorul nu este doar „cronicar al orăștiei ardeleni”³⁰, ci și cel care reușește să creeze spațiul matricial, în care problema apartenenței la o Europă cosmopolită este soluționată.

Bibliografie

Crohmălniceanu, Ovid. , *Cercul literar de la Sibiu și influența catalitică a culturii germane*, Ed.Universalia, București, 2000

Stanca, Dominic, *Timp scufundat*, Ed. Eminescu, București, 1981

Felea Victor, *Tribuna*, nr. 48, an XXI, 1 decembrie 1977

Vartic Ion, Prefață la Dominic Stanca, *Timp scufundat*, Ed. Eminescu, București, 1981

²⁷ Ibidem. p. 290

²⁸ Ibidem. p. 319

²⁹ Ibidem. p. 294

³⁰ Ion Vartic, op.cit, p XV